

Не са много изданията в България, които да ви предлагат личните спомени на обикновени хора, преживели комунизма. Тази неделя в електронната библиотека на **des ebg.com**

com

ви представям едно от тях -

„Насилие, политика, памет”

– комунистическият режим в Пиринска Македония – рефлексии на съвременника и изследователя. Сборникът съдържа внушителните 60 интервюта с респоденти от Пиринския край, които са дали доброволно съгласие да разкажат своите спомени за комунистическия режим.

Сборникът, който е издаден много качествено и съдържа ценни приложения от снимки и документи, излиза от името на авторски колектив от историци и етнологичари от Софийския университет. Изданието се реализира със съдействието на Програма „Европа на гражданите” – „Активна европейска памет” към Европейската комисия.

Ръководител на научния колектив е историкът доц. **Михаил Груев**, един от най-обективните и професионални изследователи на

[„възродителния процес”](#)

у нас.

Изследователската програма се насочва към един относително малък район в страната – Пиринска Македония, в който се открива сравнително пъстра картина на репресивните политики спрямо идентичността на населението с различна етническа култура. Както е посочено в предговора на изданието не са пренебрегнати събития около установяването на комунистическата власт, горянското движение,

колективизацията на земята и социалистическата урбанизация.

Макар проблемът за паметта, свързана с „възродителния процес“ в този край, да не се изследва за първи път, тя е застъпена в значителна част от интервютата. Другият специфичен проблем – резултат от политиката на БКП е насилствената „македонизация“ на населението в Пиринска Македония – е също обект на личната памет на част от интервюираните хора.

Важно е да се подчертае, че учените реализират програмата с активното съдействие на студенти при работа на терен. Срещите и интервютата са извършени през 2009 г. и 2010 г., като всички разкази са непосредствено записани от научните ръководители и студентите. Авторите на изданието посочват, че често по време на интервюто е присъствал и близък на интервюирания или негови съседни. Така от една страна студентите са имали възможност лично да се докоснат до бита на хората, а те от своя страна със своя спомен за комунистическото минало са провокирали интерес и активиране на паметта на свои близки и или съседни.

Към интервютата са поместени факсимилета на документи, печатни материали и снимки, предоставени от хората.

Работа на терен и спечелване на доверието на преживели комунизма

„В основата на нашата дейност бе теренната етноложка работа, извършена по време на по-краткотрайни (около няколко дни) и по-дълготрайните (около четири седмици) престои в селищата, избрани за „базови“ или „гнездови“ за изследването. Макар подобен вид полева работа да изисква по-продължително и без прекъсвания „потопяне“ в терена, многократните ни пребивавания в тези селища доведоха до постепенно създаване на доверие между нас и респондентите, а също и до по-общото ни (радушно) приемане в рамките на самите локални общности“, посочва доц. Михаил Груев.

Комунистическото насилие в Пиринския край и паметта за него

Написано от Христо Христов
Неделя, 25 Май 2014 16:36

Той отбелязва, че същевременно получените теренни сведения са комбинирани с архивна работа в София и Благоевград с документите на Държавна сигурност, ЦК на БКП и Окръжния комитет на партията в Благоевград. По този начин е търсена верификация на етноложкия материал и съпоставка на фактите, регистрирани „на терен“.

Селищата, около които е центрирано изследването, са Брезница и Корница в община Гоце Делчев, Рибново в община Гърмен и Дамяница в община Сандански. Заедно с тях в обсега на изследването попадат и градовете Гоце Делчев, Сандански и Петрич.

В своята студия, включена в изданието, която е озаглавена „Насилие и идентичност: Пиринска Македония в етнонационалните политики на комунистическия режим в България“ доц. Михаил Груев отделя внимание на паметта за ранните години на комунистическата власт. Така например са посочени документално и исторически потвърдени за чистките, извършени от комунистите срещу представители на елита и хора, свързани с ВМРО в навечерието на 9 септември 1944 г. и дните след това.

Историкът отделя и място за въоръжената съпротива в Пиринско. „Най-категорична и отчаяна съпротива срещу режима като цяло и срещу предприятия от него „македонски“ курс в частност оказват антикомунистическите въоръжени групи (или т. нар. горяни), действащи особено активно именно в този район“, подчертава Михаил Груев. Той обяснява и политиката на „социалистически патриотизъм“ и мюсюлманското население в Пиринска Македония.

Комунистите подмениха българските парпорти да ни пишат македонци

Ето как звучи част от разказа на **Костадин Яковлиев от Гоце Делчев**, който е най-възрастният интервюиран човек (роден 1924 г.):

„През 46-та година комунистите вече бяха поели властта и сред хората взе да се говори,

Комунистическото насилие в Пиринския край и паметта за него

Написано от Христо Христов
Неделя, 25 Май 2014 16:36

че ще се обединяваме със сърбите, с Югославия демек. И че там са се разбрали с Тито и георги Димитров по партийна линия Пиринско да влезе в Македония, Сръбска Македония. Аз не му обръщах много внимание на този слух, но много хора се разтревожиха. „Избягахме от гърците и сърбите да дойдем в България, а сега ни дават на Тито”, така си говориха много хора тогава.

И по едно време се оказва, че това не е слух, а че това ще става. Започнаха да ни викат в общината и да ни подменят българските паспорти, дето пишеше, че сме българи, с нови, а там ни писаха вече македонци...”

Пред очите ми са гърмежите, танковете и писъците на хората

Много са спомените за „възродителния процес”, който в този край протича на няколко вълни. Ще цитирам спомените на известната активистка на Независимото дружество за защита на правата на човека и негов представител за Варненска област през 1988 г. Зейнеп Ибраимова, един от автентичните борци срещу режима, който се принуждава да я екстрадира в Турция през 1989 г. Сама тя е родена през 1958 г. в село Корница, има висше образование, а след насилственото преименуване през 1973 г. в селото семейството ѝ е интернирано в с. Славовица, Пазарджишко. Част от разказа ѝ е за този епизод от живота ѝ. След я откарват заедно с нейния брат и майка ѝ в изоставена къща и ужасни условия за живот:

„Отидохме в тая къща, но ние само плачем. Ушите ми са пълни с гърмежите на оръжията, дето стреляха, и пищенето на хората, танковете, водата, дето пръскаха срещу хората, са пред очите ми... И само това виждам и чувам аз и нищо друго не мога да мисля. Застанали сме там на портичката, на външната врата на къщата, стоим и тримата така – не знаем какво да правим. По едно време към нас се приближи един човек с брадичка. Идва и майка ми, плачейки чу разказва защо сме изселени. Още от самото начало без страх разказвахме на всички причината за нашето изселване в Славовица. Той вика на майка ми: „Госпожо (никога не викаше на майка ми или на баща ми „другарко” или

Комунистическото насилие в Пиринския край и паметта за него

Написано от Христо Христов
Неделя, 25 Май 2014 16:36

„другарю”) – вика – съберете тия деца, приберете ги вътре, нещо сгответе, да седнат да хапнат. Ами вие защо стоите тука, плачете – вика, – че вие, като плачете, и те плащат. Вие като голяма трябва малко да се въздържате. Ето, аз съм попът на селото” и подава два пакета с обикновени бисквити. „Да не мислите, че на нас тука ни е много добре да живеем, обаче трябва някак да се живее...”

„Насилие, политика, памет” – комунистическият режим в Пиринска Македония – рефлексии на съвременника и изследователя, сборник, съставители Михаил Груев, Веселин Тепавичаров, Петя Василева-Груева, Виолета Коцева-Попова, Мария Костадинова, Университетско издателство „Св. Климент охридски”, 2011 г., 656 страници.